

2. Drozhzhyna, N. V. (2007). *Rozvytok vykonavs'kykh zdibnostey vokalistiv u konteksti muzychnoho mystetstva estrady*. [Development of executive abilities of vocalists in the context of musical art of pop music]. Yalta.

3. Drozhzhyna, N. V. (2005). *Funktsiyi mikrofonu u vokalnomu vykonavstvi na estradi*. [Functions of the microphone in vocal performing on the stage]. Kharkiv.

4. Klip, O. Ya. (2003). *Obucheniyе estradnomu peniyu na muzykal'nykh fakul'tetakh pedagogicheskikh vuzov*. [Training in pop singing at musical faculties of pedagogical universities]. Moscow.

5. Mozhovyy, M. P. (2007). *Stanovlennya i tendentsiyi rozvytku ukrayins'koyi estradnoyi pisni*. [Formation and tendencies of development of the Ukrainian pop song]. Kyiv.

6. Ohanezova-Hryhorenko, O. V. (2015). *Henezys i rozvytok vokal'noyi metodolohiyi: transformatsiya ta syntez*. [Genesis and development of vocal methodology: transformation and synthesis]. Odessa.

7. Osetrov YU. O. Do pytannya pro spetsyfyku pidhotovky studentiv muzychno-navchal'nykh zakladiv za fakhom «Estradnyy spiv». – URL: http://vocalart.narod.ru/article_6_1.html/

8. Poplavskyy, M. M. (2004). *Antolohiya suchasnoyi ukrayins'koyi estrady*. [Anthology of modern Ukrainian variety]. Kyiv.

9. Tormakhova, V. M. (2007). *Ukrayins'ka estradna muzyka i fol'klor: vzayemopronyknennya i syntez*. [Ukrainian pop music and folklore: interpenetration and synthesis]. Kyiv.

10. Shvets, I. B. (2005). *Pedahohichni osnovy vykhovannya spivochykh navychok na zanyattyakh z*

estradnoho spivu u studentiv muzychno-pedahohichnoho fakultetu. [Pedagogical bases of education of singing skills in classes on variety singing at students of musical and pedagogical faculty]. Vinnutzia.

11. Koryakin O. Use of multimedia technologies in the process of training of future bachelors of musical art. Open educational E-environment of modern university. № 5 (2018). – URL: http://openedu.kubg.edu.ua/journal/index.php/openedu/article/view/136/227#.XCc_Lh8ufDc.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ФОЛОМЕЄВА Наталія Аркадіївна –

доцент кафедри хорового диригування, вокалу та методики музичного навчання Навчально-наукового інституту культури і мистецтв Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка.

Наукові інтереси: професійна підготовка майбутнього вчителя.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

FOLOMEYEVA Natalia Arkadiyevna –

Associate Professor of Choral Conducting, Vocal and Musical Training Techniques at the Educational and Scientific Institute of Culture and Arts of the Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko.

Circle of scientific interests: professional training of the future teacher.

Стаття надійшла до редакції 16.04.2019 р.

УДК [37.016:008:7]:37.091.33

ХАЙРУЛЛІНА Юлія Олександрівна –

кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри музичного мистецтва Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського
<https://orcid.org/0000-0003-0495-9086>
e-mail: polnujstil@gmail.com

ХУДОЖНЯ ДРАМАТУРГІЯ ЯК ЗАСІБ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ УРОКУ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «МИСТЕЦТВО»

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Становлення нової Української школи докорінно впливає на розвиток усіх ланок освіти. Одним з напрямків, який зазнає революційних змін є сфера художньо-естетичної освіти, галузь «Мистецтво». У зв'язку з цим науково-методичний дискурс мистецької освіти є дуже активним: аналізуються та обговорюються програмне забезпечення,

свобода тематичної комбінаторики, очікувані результати – система компонентів компетентностей тощо. Однією з тем, яка потребує додаткового вивчення, є проблема відповідності дидактичних засобів оновленому змісту мистецької освіти

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Метод художньо-педагогічної драматургії найбільш специфічний засіб педагогіки мистецтва. Драматургія, як

«мистецтво побудови драматичного твору» описана ще Аристотелем, тоді-ж сформульовано головну ознаку як наявність дії, змін подій в часі. Використання драматургії у педагогіці починається ще у 60-ті 70-ті роки ХХ століття, коли втілення нових програм для загальноосвітньої школи потребували оновлених методичних підходів. Експериментальні програми з музики Д. Б. Кабалецького (де драматургія виступає універсальним засобом організації процесів естетичного сприйняття творів музичного мистецтва на уроці в школі) та «Світової художньої культури» Л. М. Предтеченської (де художня драматургія поступово перетворюється у метод організації освітнього простору уроку) – це етапи розвитку інтегрованої художньо-естетичної освіти та, водночас, площадки апробації новітніх методичних засобів. Українські дослідники галузі мистецької педагогіки теж приділяли і приділяють увагу драматургії в контексті визначення її ролі в опануванні мистецтва в школі. В різні часи проблема художньої драматургії знайшла відображення у працях О. Рудницької, О. Щолокової, Г. Падалки, Л. Масол та ін. Артикуляція методу художньо-педагогічної драматургії достатньо різноманітна: «вибір послідовності та форм діяльності на уроці» (Д. Кабалецький), «моделювання художньо-творчого процесу» (Л. Школяр), «розвиток співчуття до прикладів мистецтва, у перенесенні почуттів та думок з художніх творів до подій реального життя» (Л. Масол) тощо. В багатьох визначеннях даного поняття фігурують процеси організації дії (сприйняття, пізнання, співчуття), отже, перейдемо до розгляду проблеми практичної реалізації методу художньо-педагогічної драматургії на уроці в закладі загальної середньої освіти.

Метою статті стала актуалізація методичного інструментарію уроку мистецтва на прикладі методу художньо-педагогічної драматургії.

Виклад основного матеріалу дослідження. Застосування методу художньо-педагогічної драматургії охоплює всі складові процесу мистецької освіти: від реципієнтів художньо-педагогічної інформації – учнів, змісту освіти – мистецтва, методичного інструментарію, до транслятора художньо-педагогічної інформації – самого вчителя. Виходячи з положення про те, що мистецтву треба навчати засобами мистецтва, доцільно ставитися до кожного уроку як до «педагогічного твору», подібного до музичного, літературного, або драматичного, адже урок теж має початок, кінець,

виконавця, глядача та сюжет, заснований на дії. Будова «традиційного уроку», що була здатна «увібрати в себе» зміст усіх шкільних дисциплін виявилася затісною для уроку мистецтва, тому логічним стало поєднання двох схем: загальнодидактичної структури уроку та драматургічної послідовності (пролог, зав'язка, розвиток, кульмінація, розв'язка, епілог). Також, виходячи з законів драматургії та екстраполюючи їх на дидактичну схему шкільного заняття, обов'язковою умовою при розробці сценарію уроку мистецтва стає передбачення суттєвого контрасту складових елементів, що повинно сприяти створенню дії та емоційної кульмінації. У наступній таблиці синхронізуються загальнодидактична структура та етапи художньої драматургії із визначенням педагогічного змісту кожного з елементів уроку.

Табл.1

Формування структури уроку мистецтва		
Загальнодидактична схема уроку мистецтва	Етапи художньої драматургії уроку мистецтва	Педагогічний зміст етапів уроку мистецтва
Організаційний момент	пролог	Адаптація сприйняття художньо-педагогічного матеріалу уроку
Мотивація навчальної діяльності	зав'язка	Створення проблемної ситуації
Актуалізація опорних знань	експозиція	Активізація попереднього художнього досвіду
Викладення нового матеріалу	кульмінація	Організація процесу художньо-естетичного сприйняття
Актуалізація набутих знань	розвиток дії	Організація художньо-естетичної діяльності
Рефлексія навчальної діяльності	епілог	Формування цілісного образу уроку, вирішення моральної проблеми заняття

Доцільно виявити функції вчителя, як своєрідного транслятора художньо-педагогічної інформації на уроці художньої культури. Слід підкреслити, що викладачі подібний предмет має особлива людина, яка здатна осягнути, поєднати та адекватно інтерпретувати інформацію з різних джерел: як мистецьких (література, музика, хореографія, образотворче та драматичне мистецтво), так і загальногуманітарних – (історія, філософія, релігієзнавство);

Квінтесенцією цього поєднання стає дійство уроку, яке вчитель повинен провести зі справжньою акторською майстерністю.

Конспект подібного уроку перетворюється у художньо-педагогічний сценарій, де позначаються умовні емоційні акценти, відповідно до особливостей сприйняття дитини, найбільш влучні моменти для створення емоційно-сміислової кульмінації, зауважено про моменти, коли увага дітей може знизитись і це буде сигналом для зміни форми роботи, оскільки знання з уроку мистецтва дитина отримує через «браму почуттів». Вже потім емоційне враження пройде шлях до раціонального

осмислення та засвоєння.

Передбачення емоційної реакції аудиторії є однією з складових педагогічної майстерності вчителя, його вміння прогнозувати ефект від художньо-педагогічного впливу. Пропонуємо унаочнити очікувану реакцію учнів за допомогою схеми «емоційної партитури», яка допоможе молодому вчителю співвіднести бажаний результат із реально отриманим на уроці. (Робота з даною таблицею пройшла випробування при проведенні багаторічних педагогічних практик з художньої культури (з 2003 – по 2018 рр.) у школах та гімназіях міста Миколаєва та дозволила практикантам спостерігачам оцінити ефективність роботи колег – практикантів-учителів).

Головними змістовими та структурними складовими уроку інтегрованого курсу «Мистецтво» виступають художні твори, розташування їх у структурі заняття, поєднання та комбінація різних прикладів повинно відповідати художній та дидактичній меті освітнього процесу. Звернення до прийомів драматургії при безпосередній презентації твору на уроці може бути реалізованим у вигляді технології **мікродраматургії**. Отже, презентація творів мистецтва розгортається за логікою розвитку дії в контексті пізнання учнями змісту художнього образу та аналізу засобів виразності. Твори мистецтва різних видів мають власну специфіку, пов'язану із особливостями художньої мови кожного з мистецтв, але молодому вчителю можна порекомендувати технологію мікродраматургії як своєрідний алгоритм аналізу за допомогою якого можливо універсалізувати процес презентації змісту твору мистецтва на уроці.

Висновки та перспективи подальших розвідок напряму. Отже, в даній статті ми спробували охарактеризувати явище художньої драматургії в контексті використання його як засобу художньої дидактики в наступних аспектах:

- як засіб організації цілісного освітнього простору уроку інтегрованого курсу «Мистецтво»;

- як засіб регламентації дій учасників освітнього процесу: **Вчителя**, як транслятора художньо-педагогічної інформації, своєрідного «творця» уроку мистецтва, сценариста, режисера, актора та **Учнів**, як реципієнтів художньої педагогічної інформації, глядачів та учасників художньо-педагогічного дійства;

- як технологію презентації головної інформаційної складової – твору мистецтва на уроці – «мікродраматургію».

Оприлюднені рекомендації, таблиці та схеми спираються на багаторічний досвід автора у викладанні дисципліни «Художня культура» та результати педагогічної практики з інтегрованого курсу «Мистецтво» студентів кафедри музичного мистецтва Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського.

Висновки та перспективи подальших розвідок напряму. Нові виклики української освіти вимагають переосмислення підходів до організації освітнього середовища. «Школа пам'яті» змінює орієнтацію на «школу розвитку», де вимоги до шляхів отримання знань, прямують через різноманітні інформаційні джерела, у тому числі і через мистецтво. В умовах Нової української школи трансформується і мистецька галузь, набуваючи великого значення для розвитку необхідних для сучасного учня компетенцій та вмінь: загальнокультурної компетенції, емоційного інтелекту, критичного мислення тощо. У свою чергу новий зміст мистецької галузі потребує оновлення та переосмислення оперативного інструментарію – методів, прийомів та технологій. Одним з засобів художньої дидактики є явище художньої драматургії, яке екстраполювалося на педагогічну практику як принцип організації освітнього простору на різних рівнях: структури заняття, організації процесів художнього сприйняття та змісту художньо-інформаційних блоків. Для адекватного втілення прийомів художньої драматургії майбутньому вчителю потрібно опанувати спеціальні вміння: мовну та акторську майстерність, володіння музичним інструментом, елементарними хореографічними та образотворчими навичками, адже вчитель-виконавець дійства уроку, сценарист та режисер художньої драматургії. Перший приклад творчості надається дітям самим вчителем, коли при знайомстві з творами мистецтва інтерпретує музичні чи живописні образи, пов'язуючи їх емоційну тональність із своїм світовідчуттям. «Лише там, де урок – мистецтво, є місце і самому мистецтву» (С. Іллін). Головною метою зусиль вчителя мистецтва, озброєного методом художньо-педагогічної драматургії є – викликати емоційний відгук своєю майстерністю, надати дитині приклад як реалізувати себе як творчу особистість.

Таб. 2.

Емоційна партитура уроку мистецтва		Емоційні реакції учнів на уроці							
Позитивні реакції	Бурна реакція, адекватна змісту художнього матеріалу (сміх, сльози)								
	Глибока тиша, увага								
	Зацікавленість								
Негативні реакції	Відсутність цікавості								
	Балачки								
	Шум								
Хронометраж уроку		5 хв.	10 хв.	15 хв.	20 хв.	25 хв.	30 хв.	35 хв.	40 хв.

Табл. 3

Технологія мікродраматургії у презентації творів мистецтва	
етап алгоритму мікродраматургії	художньо-педагогічний зміст етапу
зав'язка	організація процесу художнього сприйняття: введення в емоційну атмосферу твору, постановка проблеми
експозиція	сюжет твору, історія створення, аналіз засобів художньої виразності, стилістичні ознаки
кульмінація	розв'язання моральної проблеми твору, розкриття змісту художнього образу
розв'язка	художня рефлексія, моральний висновок

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Богданова І. М. Технології в освіті: теоретико-методологічний аспект: монографія / І. М. Богданова. – Одеса: ТЕС, 1999. – 146 с.

2. Загородня В. Упровадження поліхудожнього підходу до навчання в рамках шкільного курсу «Художня культура»: виступ на семінарі ІППО Київського університету імені Бориса Грінченка в дистанційному форматі [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://ippo.org.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=1369&Itemid=284

3. Масол Л. Методика навчання мистецтва у початковій школі: посібник для вчителів. – Х. Веста: Вид-во «Ранок», 2006. – С. 60–62.

4. Масол Л. М. Загальна мистецька освіта: теорія і практика: монографія / Л. М. Масол. – К.: Промінь, 2006. – 432 с.

5. Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва. Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін / Г. М. Падалка. – К.: Освіта України, 2008. – 274 с.

6. Рудницька О. П. Педагогіка: загальна та мистецька: навчальний посібник / О. П. Рудницька. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2005. – 360 с.

7. Щолокова О. П. Методика викладання світової художньої культури: підручник для студ. пед. ун-тів / О. П. Щолокова. — Вид. 2-е – К.: Видавництво НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2009. – 288 с.

REFERENCES

1. Bogdanova, I. M. (1999). *Technologiyi v osviti: teoretyko-metodologichnyj aspekt: monografiya*. [Technologies in education: theoretical and methodological aspect: monograph]. Odesa.

2. Zagorodnya V. (2010). *Uprovadzhenya polixudozhnogo pidxodu do navchannya v ramkax shkil'nogo kursu «Xudozhnya kul'tura»*. [Implementation of a poly-artistic approach to studying in the school course «Art Culture»].

http://ippo.org.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=1369&Itemid=284 Masol L. (2009). *Pidhotovka vchyteliv do polikhudozhnoho vykhovannya uchniv*. [Preparation of Teachers for Polyart Education of Pupils]. Kyiv.

3. Masol L. (2006). *Zahalna mystetska osvita: teoriya i praktyka: monografiya*. [General artistic education: theory and practice: monograph]. Kyiv.

4. Padalka H. M. (2008) *Pedahohika mystetstva. Teoriya i metodyka vykladannya mystetskykh dystsyplin*. [Pedagogy of Art. Theory and methodology of teaching artistic disciplines]. Kyiv.

5. Rudnytska, O. P. (2005). *Pedahohika: zahalna ta mystetska: navchalnyy posibnyk*. [Pedagogics: general and artistic: a tutorial textbook]. Ternopil.

6. Shcholokova, O. P. (2009). *Metodyka vykladannya svitovoyi khudozhnoyi kultury: pidruchnyk dlya stud. ped. un-iv*. [The method of teaching the world's artistic culture: a textbook for the students of pedagogical universities]. Kyiv.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ХАЙРУЛЛІНА Юлія Олександрівна – кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри музичного мистецтва Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського.

Наукові інтереси: методика навчання мистецтву в умовах НУШ, формування світоглядної культури особистості майбутніх учителів мистецтва.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

KHAIRULLINA Yulia Oleksandrivna – Ph.D. in the Humanities, Associate Professor of Musical Art Department Mykolayiv's National University named after Vasyl Sukhomlynsky.

Circle of scientific interests: methodology of teaching arts in conditions of New Ukrainian School, formation of an outlook culture of future art's teachers.

Стаття надійшла до редакції 07.04.2019 р.